

PRIMADIFERS

Antonin Perbòsc

Fòc nòu

EDICIONS
IALVERA

Fòc nòu

Antonin Perbòsc

Fòc nòu

Presentacion per Joan Francés Blanc

Reproduccion de l'edicion originala de 1904 (servat al CIRDÒC)

ISBN 979-10-90696-16-7 (en linha)

ISBN 979-10-90696-17-4 (CD-ROM)

© 2011 Edicions Talvera, colleccion Primadiers ISSN 2118-7398

Ensenhador

Ensenhador.....	3
Occitània 1904 (Joan Francés Blanc).....	5
Fòc nòu (Antonin Perbòsc).....	7

Fòc nòu

Occitània 1904

Aquel tèxte publicat en 1904 dins dos numèros successius de la revista *Montsegur* es sovent considerat coma lo punt de partença de l'occitanisme. Mas o es subretot per d'anti-occitanistas que vòlon presentar lo mot Occitània coma una invencion recenta.

Antonin Perbòsc, que n'es l'autor, nasquèt lo 25 d'octobre de 1861 a Labarta, en Tarn e Garona. Èra l'ainat d'una ostalada de maitadièrs. Estudièt a Vazerac, la Francesa e Montalban (escòla normala). En 1882 se maridèt amb Maria Vidalhac, regenta coma el (agèron una filha, Elena). Regent en Tarn e Garona entrò 1912, venguèt puèi bibliotecari de la vila de Montalban qu'i se retirèt en 1932 e moriguèt en 1944.

L'òbra de Perbòsc es immensa, dins dos domenis essencials: la colleccion de la tradicion populària, e la creacion d'una lenga poetica sens pariva.

Dins « Fòc nòu », Antonin Perbòsc va encara mai luènh: vòl donar a la lenga occitana los mejans de retrobar sa dignitat. A mila lègas dels artificis d'una lenga omerica barrada sus l'idiolècte d'un poèta, l'occitan de Perbòsc es la conjoncion de totas sas parts, de la tradicion anciana e

Fòc nòu

del gaubi dels dialèctes ont cal posar, sens trantalhar, çò que fa sofracha.

La reaccion dels monomaniacs semblamistralencs foguèt tras que fòrta. Tant val ne rire.

Joan Francés Blanc

Fòc nòu

FOC NOU

Mentre que la maja part dels escribans occitans contumian à siegre los caminols que menan al cloquier vezin al loc de la granda estrada que mena à Roma!—non, tot camin mena pas à Roma, — los uns en uzant del provençal mistralenc, los autres en jargonant dins lors parlars popularis mai o mens espurgats, qualques felibres comensan à comprendre que cal faire autra causa que tot aco per lo salvament.

*Per l'hono deu pays sostengue
E per sa dignitat mantengue,*

com dis Peire de Garros, lo vertadier precursor de la Renaissensa occitana, era beleu bon, en prim loc, d'espurgar, de restaurar com s'es fach cadun dels parlars locals; mas un jorn debia venir ont aquela obra se demostraria preliminar, non bastanta, pels mens vista-corts. Los restauraires seriozes dels parlars popularis se son apercebuts que la lenga d'Oc es en realitat *unenca*; que, tram las deformansas qu'a subidas en sept secles de descasensa, una granda

MONT-SEGUR — 2^a Annada. — N° 11 — Novembre 1904.

part de sas formas et de sos vocables an escapat al abastardiment, se son servats dins un o l'autre dels terraires, e qu'ambe los troses escampilhats que son sempre blozes es possible, non pas de faire revivre la lenga classica dels *trobadors*, mas d'ausar à la vida literaria la lenga Occitana tala que s'es facha en una evolucion naturala à laquala n'a faltat que l'accion dels escrivans nacionals per l'asegurar, la regularizar, la fortificar, l'espandir e l'illustrar.

Las vertats caminan siaudament; mas, un cop aviadas, cap de trabuc las pod empachar de corre. Nos brembam del temps ont l'obra d'Agust Fores pasaba per l'obra sabentasa d'un esprit destimborlat. Fores siaguet, de segur, gaire legid de son vivent. Praco, es gaire-ben dins sa lenga qu'escribon ara los mendres felibres lengadocians, en botant al espart de rares retardaris que ne son encara à la lenga e à la grafia de Jansemin. Crezem saber que l'afogat trobairre dels *Cants del Soulelh*, belèu al auziment aimat del dols e clar parlar de Dulciorela, d'aquel mont-pelherenc qu'a tant pauc à cambiar à sa grafia per devenir un dels mai blozes tiples de l'occitan literari, abia pensat à la restauracion de la lenga d'Oc tala qu'abem ensajat de l'aser-

mar à *Mont-Segur*, sens degalhar lo temps à cantar nostras teorias sus las teuladas, en nos contentant, simplement e pacientament, de las botar en obra. Mantuns nos an acuzats de voler reviscolar una lenga morta o tot al mens de fargar una lenga trop arcaïca, de « restacar de felhas secas à la branca d'ont son cazudas ». Nos agrada pas, per ara, de lor respondre autrament que per nostre obral metiu e per la boca dels qu'an sachut veire o entreveire la toca de nostres esperforts.

Gaire-ben totas las revistas d'Oc an gardat sus aco un silenci...temeruc? arnhos? prudent? Qual oc sab?... Praco, un dels gropaments los mai vivents del Felibrige, l'*Escola Gastou-Febus*, s'es nagaire botat en bolega com un hornac afric d'isamar, ont s'es trobat, saquela, un folquet de paurucas abelhas que son per lo *laisa-m' estar*. Un escolan a parlat de « retablir les consonnes qui existaient dans le vieux béarnais », d'escriure *car, mar, pagar flour, pan, man, camin*, e a auzat dire que los trobaires an tort de faire rimar *blous, flours, e biulouns*. A quella grafia, apond l'autor, « n'a rien de révolutionnaire. Elle laisse à peu de chose près la langue moderne telle qu'elle est, mais elle lui

donne dans l'écriture plus d'unité, la rend plus rationnelle, plus littéraire, et, dans la poésie, plus parfaite » (1). Dis encara : « On ne saurait parler et écrire correctement une langue si on ne l'a préalablement assise et fixée sur une base solide, si on ne lui a donné une forme à peu près immuable qui fasse autorité » (1). E encara : « Debisa coum at hé lou puble qu'ey hère beroy, mès nou cau pas segui-u, au puble, quoan s'engane à pèg, lou praube d'eth. Nous, lous qui escribèm, qu'èm aqui, é arrey mey, enta ensenha-u, ta coundusi-u é ta-u manténi lou debisa toustem blous é toustem s'ou dret cami » (1). Un autre dis : « La loengue ue que sera coumprese dou poble, e coumprese en tous lous parsàs, permou que sera hèyte de tous lous sous-dialectes » (2). Lo bel trobaire Camelat, — qu'a plan à se faire perdonar, el qu'a abandonat l'a clasic, mantengut sens entec dins lo parlar populari dels parsans montanhols de la Bigorra, per adoptar l'e del biarnes (Cf. sos dos libres : *Et Piu-Piu dera me Laguta e Beline*) — reconeis que « nou y ha que las lengues ùes dens la maye partide dous mouts e de la conjuguesou dous berbes qui soun estudiades per lou moun-

(1) Al-Cartero, « Reclams de Biarn, » Agost 1903.

(2) Id., « Ib., » Mars 1902.

de sapién » (1), so quauria escrich : « Nou y ha que las *lengxs* òas dens la *maya partida*, etc. » al temps ont i era pas encara venguda aquela marrida ideia que lo parlar de son *vilajot* d'Arrens a mens d'autoritat que lo de la *vila* de Pau. Bernard Sarrieu, dins un bon article de la *Terrò d'Oc* (Agost 1904), nos balha una mecha aprobacion, « à la condition seulement de s'arranger pour ne pas perdre l'appui des dialectes vivants, d'éviter en conséquence les archaïsmes, de se faire une langue aussi simple et aussi claire que possible. » Sem d'acordi mai que non crezets, amic Sarrieu.

Melhor encara que los Occitans que venem de mensonar, de nombrozes Catalans, e subre tots Jozep Aladern, l'autor del grand *Diccionari popular de la Llengua catalana* en cors de publicacion, dont lo laus nos a botat trop personalament en cauza per que raportem aici sas paraulas, an compres que la vertadiera toca es l'unificacion de la lenga, e non pas la restauracion partidenca e artificiala d'un de sos dialectes.

Antonin PERBOSC.

(A seguir.)

(1) Reclams de Biarn, 1903.

FOC NOU

(Seguida)

Un poble pod pas se contentar d'exprimar sa pensada en d'innombrables parlars. Los *parlars popularis*, espelizons galhardas mas asalvagidas d'una *lenga* en descazensa, an una fin naturala: es de s'escartar pauc à pauc de la lenga-maire, de s'abastardir de mai en mai. D'un costat, lo poble laisa s'apaurir son lengage en restrenhent lo vocabulari als sols bezons locals; del autre, aprep aquel apauriment dont patis à un moment donat, lo poble aumenta lo vocabulari en manlevant de novels mots à la lenga oficiala. Dire: « Cal *conservar* los parlars popularis », es pas bastant; dire: « Cal *espurgar* los parlars popularis », es pas pron encara. Ambe aco, mantendretz *un pauc de la lenga reirala*, se voletz; mas n'auretz jamai, atal, aquela lenga *qu'es-campilhada tros per tros*, e non la lenga *integrata*. Cal conservar e espurgar los parlars popularis, non pas per los mantenir *incomplets* com son, mas per faire servir so que cadun a

gardat de franc à la restauracion *completa, integrala*, de la lenga d'Oc. Nostres *parlars* s'ausaran à la dignitat de *lenga* à la condicion de se completar, non pas en manlevant so que lor manca al franses, mas *en reprenquent los mots occitans qu'an perduts e que se son serrats dins d'autres terraires occitans*.

I a de felibres que podon pas sofrir d'entendre dire dels parlars occitans : « *Ce sont des patois* ». Dins la boca de forsa Fransimans, cal recone-se qu'aquelas paraulas son de necige autant que de mepres ; mas son qu'à mitat foravertadieras. La vertat, es qu'abiam una *lenga*, e qu'aquela lenga s'es abastardida en *parlars locals*. Cadun d'aquels parlars demora una lenga, se tant voletz, mas en tot cas una lenga *incompleta*. De qual biais la completar ? Cal tornar à la lenga — o, per milhor dire, cal fargar la lenga novela, la lenga occitana viventa de nostre temps, *per la fuzion de tots los elements utilizables conservats dins los parlars popularis*.

Aquela obra, pensam pas que pogue estre ni que dibe estre l'obra d'un ome, aquel ome fogues lo Dante o Mistral ; pod e diu estre l'obra comuna de tots los escribans occitans.

N'abem donc pas la pretencion de creire qu'à-

hem rezolvut la question ; abem pauzat e botat en aplicacion de principes que nos semblan bons : aqui tot. Aquels principes consistan : 1º à adoptar la grafia classica dels *trobadors*, en la simplificant ; 2º à remontar à las vertadièras sorgas occitanas, en n'emplegant, praco, los vocables ancians que dins lo cas ont son estats mantenguts per un o l'autre dels parlars actuals, o dins lo cas ont defaltan los bons vocables modernes ; 3º à bandir tots los mots fransezes qu'an pres la plasa de mots occitans avalits dins tal terraire, mas conservats dins un autre ; 4º à crear de mots novels, en los trazent autant que se pod dels parlars populars, e en segond de las lengas que son, dins lo pasat o dins lo present, sorres de la nostra. Enfin, la pensada que diu aviar tots los esperforts dins l'aplicacion d'aquels principes, es que cal obrar ambe los parlars populars, e que cal obrar ambe l'ama del poble ; es que l'escriban occitan diu partir del parlar del poble d'ara, per retrobar, tram los secles e los terraires, la lenga de las generacions pasadas, renozàr la cadena que liga los vius als morts. Se pod dire qu'ambe los parlars actuals tals que son, en prenguent quora dins un terraire quora dins l'autre las formas blozas que s'i

son servadas, se pod escriure una lenga que, facha de mots *tots vivents*, sera ni mai ni mens la *lenga dels trobadors* tala o pauc se n' manca que seria se s'era mantenguda com lenga literaria. Es justament aqui so que cal faire.

Sabem plan qu'aco es tot lo contrari de so que s'es fach dusca ara. Los felibres son estats mai-que-mai de rimaires *de cloquier*. Lo pople es portat à se trufar de tot parlar qu'es pas, mot per mot, lo de son vilage, e aqui perque los felibres se son gardats com de la ronha de cambiar quicom al parlar de lor vilage. E, segur, es pas tota vana, aquela *literatura de cloquier*. Lo ben que pod faire, dins son rodolet, es qualque cop grand: es de mercès à-n-ela que los pacans qu'an ajut la bonauransa de veire se levar sus lor terra un bel trobairre an conescut lo gauch de comuniar ambe sa pensada, gauch que n'aurian jamai conescut plenament en legiguent las mai belas obras fransezas. Mas lo mai grand trobairre escribent dins lo parlar de son vilage, qual lo legira fora de son terriaire, se botatz al espart los rares felibres qu'an pron de cultura per comprendre tots los parlars d'Occitania? Que se mantengue, aquela literatura de cloquier, dont n'abem volgut mostrar que lo bon costat: i ve-

zem pas de mal, en esperant melhor ; mas pensam qu'al desus dels parlars popularis e de la literatura popularia cal edificar la lenga nacionala d'Occitania, la granda literatura occitana. Aquí lo foc nou que volem alucar al foguier de la Patria reviscolada ambe tots los focs de pastres qu'an servat las belugas sacradas, qu'an mai d'un cop flambejat en elhausencs brandals, mas que, soma tota, an fach mai de fum que de lum.

Nos fa donc gauch de parlar d'un Occitan qu'al foc nou, un dels primiers, a volgut portar sa busca e son buf, de tota son ama.

Los *Ninarèls* de Paul Rejin son « siès jongliarias en proza per revirar dins lo pairal vèrbe dels trobadors lo *stornello* italian »

Paul Rejin a compres que la muzica e la poesia popularias son de bèlas sorgas de renovacion per l'Art. Las melodias qu'a compozadas à l'imitacion del *stornello* son afogadas, belugantas, mannadas, corprententas de forsa e de gracia, com mantas autras que conesem del autor. Mas es del escriban, e non del muzician, que volem parlar aici.

Dins lo *proèmi* qu'a botat en cap de son libre, Paul Rejin nos dona las razons de las reformas

lenguisticas qu'a fachas per escriure en « lenga d'Oc linsament restornada ». Gaire-ben totas las reformas preconizadas per el son las nostras. Per radicalas qu'aquestas sian estadas trobadas, aici-ne al mens un que las a pas trobadas pron radicalas ! Conesem pron l'autor per saber que ten mens al laus qu'à la critica franca, e es subretot de so que nos desompartis que parlarem à prepaus de sos *Ninarèls*.

Pron rares son los escribans que coneson com el la lenga *clasica*, la lenga *escricha*. So que li manca, es, davegadas, de se sometre à las leis foneticas que lo poble sieg, sens las aber aprezas, dins la formacion de son vocabulari ; so que li manca, es beleu de saber à *fons* un parlar populari *vivent*, condicion necita subre totas per faire abra *viventa*. Fòrsa mots *sabents*, — sobent plan trobats, mas sobent trop *forencs*, — mirgalhan sa proza artistica, expresiva, tindanta, saboroza, — proza finament ritmada à l'en-devenensa de la melodia, — que se complai en foscas viraduras, en fadorlencs amagatals ont, davegadas, cal trop pescar à la man-tasta l'ideia entrévista e fugisenta. Granda peca faria l'autor s'atempaba pas la foga e lo descabestrament de sa fantazia tràm los vocabularis morts o fe-

rençs. Nostra vertadiera lenga, oc tornam dire, es gaire-ben tota viventa dins nostres terraires: es aquí, suls pots dels pacans, que cal anar culir los mots tombats al debrember.

Cal dire que Paul Rejin a vist, tot al mens en teoria, ont son los decs qu'a, saquela, trop sobent franquits; mas, — com los decs entre las Normas e las Fantazias retiplan en res las barradisas ortencas, — so qu'es malaizat, es de veire lo moment ont las cabras sautan dins l'ort. I a trop d'arbitrari dins la lenga de Paul Rejin, — e so que caracteriza aquel arbitrari, es d'estre rasonat, individualist, autoritari, e per cops anti-tradicional. L'autor escriu *livre, trouver, obra, prova*; pren als Catalans l'article *el* ... Tot aquel arbitrari es simbolizat en cap d'obra per aquel mot de *Rejin*, deformacion anormala de son nom belament occitan de *Rei*. Crei trobar sa justificacion en citant, à la fin de sas *provas*, aquestas regas: « Subre el miu nom: « ... Et Claude Regin, évêque d'Oloron (1566), reconnus hérétiques ... » (Journal *L'Action* du 20 juillet 1904.) Se pod qu'un ome se sia apelat *Rejin*; mas *rei* pod se cambiar en *rejin* que per un desplaçament del accent tonic contrari à de leis foneticas inconescudas dels

sabents en *us* del segle *setzenc*, mas plan conescudas d'aquesta ora, e que lo poble, sempre, a respectadas talamen plan, guidat per son sol eime tradicionenc, que s'es rarament enganat.

Per so qu'es de manlevar de mots a las lengas soralas, oc, la lenga d'Oc a perdut, dempei sa perioda clasica, forsa mots qu'erán comuns als escribans catalans (per nomenar qu'aquels) e als nostres, e mantuns d'aquels mots se son servats dins los parlars de dela monts, e es vertat qu'en los reprenguent reprenem que so nostre; solament, pensam que, prabant de manlevar al vezin, l'on diu plan furgar duscas al fons de son falset...

Ambe tot aco, aquels *Vinareis* anonsan una obra originala, bateganta de fervor occitana, la d'un esprit auzart e ardorós. Es lo primier pas d'un jovent, qu'a donc un lonc camin dabant el.

Paures que sem! jovents o madurs, podem nos dezaviar per mants caminols abant de trobar lo drech camin. Caminem! obrem! Com dis lo proverbe, non s'engana jamai lo que fa que se gratar las onglas.

Antonin PERBOSC.

Antonin Perbosc, Fòc nòu

En 1905 la revista Montsegur de Prosper Estieu publica aquel manifeste per la creacion d'una lenga occitana esporgada e enriquesida per sos dialèctes, lo bèl contrari d'una lenga poetica personala, fargada e afrancesada.

ISBN 979-10-90696-16-7. 0 € en linha.

<http://edicions.talvera.free.fr>

ISBN 979-10-90696-17-4. 5 € lo CD-ROM.

ISBN 979-10-90696-16-7 ISBN 979-10-90696-17-4

